

'Ook aan hen moet recht worden gedaan'

FOTO INGE VAN MILL

interview - Een nieuw college buigt zich sinds kort over de toekomst van levenslanggestraften. Een beladen klus.

NICOLE BESSELINK, REDACTIE POLITIEK

Voor topjurist Rieke Samson is het niet ingewikkeld om rechtvaardigheid te definiëren. Als beschaafde samenleving moet Nederland humaan zijn tegenover iedereen, dus óók tegenover meervoudige moordenaars. "Hoe moeilijk dat ook zal zijn, ook aan hen moet recht worden gedaan. Probeer je eens voor te stellen dat je zoon of dochter met twintig jaar de fout in is gegaan. Moet diegene dan tot zijn z'n tachtigste binnen blijven? Dat is denk ik nog erger dan de doodstraf."

Bijna een jaar is Samson nu de voorzitter van het Adviescollege levenslanggestraften, dat beoordeelt of gevangenen met een levenslange gevangenisstraf zich op de lange termijn kunnen voorbereiden op een eventuele terugkeer in de samenleving. Ze heeft het college in de luwte opgezet en treedt vandaag naar buiten met een website. Het college

blijkt al druk bezig: ze werkt voor de minister, die het laatste woord heeft, aan adviezen over drie gevangenen. Het eerste rapport is bijna af.

Daarmee staat een lang betwist instituut nu officieel op de kaart, het eindresultaat van een slepend debat over 'levenslang'. Er zitten op dit moment 46 mensen een levenslange gevangenisstraf uit. Die straf betekende de laatste decennia in Nederland ook echt een leven lang in de cel, zonder enig perspectief op vrijlating. Om die reden legden rechters de straf nauwelijks meer op; zij achtten het in strijd met de mensenrechten. Het vorige kabinet besloot daarop in 2016 een college op te richten dat na 25 jaar celstraf bekijkt of gevangenen met activiteiten gericht op mogelijk verlop kunnen beginnen.

"Het is veel meer werk dan we hadden gedacht", vertelt Samson. "We moeten karrevrachten aan documenten verzamelen. Het zijn nooit kleine dossiertjes." En met die dossiers begint het nog maar. Daarna volgt voor de gevangene een observatieperiode in het Pieter Baan Centrum, brengt de reclassering het sociale netwerk van de gedetineerde in kaart en zijn er hoorzittingen met nabestaanden, deskundigen en begeleiders (de eerste sessies hebben al plaatsgevonden). Vervolgens maakt het college de balans op.

"Die weging is het lastige van onze klus. Je ziet in het rechtssysteem dat slachtoffers en nabestaanden een steeds belangrijker rol gaan spelen, en dat is goed. Hun verhaal wegen we nadrukkelijk mee. Maar het is niet zo dat zij uiteindelijk besluiten wat er gebeurt. We leven in een rechtsstaat. Het hangt er ook erg vanaf hoe de veroordeelde zich heeft ontwikkeld en nu tegen zijn daden aankijkt."

Samson kan in haar nieuwe functie

putten uit haar ervaringen als voorzitter van de commissie die de afgelopen jaren onderzoek deed naar seksueel misbruik in de jeugdzorg. "Ik heb geleerd dat slachtoffers het vooral heel belangrijk vinden dat ze serieus genomen worden en dat hun leed begrepen wordt. Maar slachtoffers reageren ook altijd heel verschillend. Sommigen zijn vergevingsgezind. Anderen volharden in hun verdriet, wat ook hun goed recht is."

Tegelijk pleit Samson voor enige mate van barmhartigheid richting daders. "We moeten niet vergeten dat een heel groot deel van de populatie in onze gevangenissen bestaat uit mensen die ten diepste kwetsbaar zijn en een rugzak hebben waar je niet jaloers op kunt zijn. Als je als beschaafde samenleving humaan wilt zijn naar iedereen toe, moet je ook daders een reële kans geven - als ze dat verdienen. Dat maakt niet dat je ze zonder meer moet vrijlaten; er zullen mensen bij zitten die onverbeterlijk en gevaarlijk zijn en dat is de belangrijkste toets."

Samson wil als voorzitter 'een beetje gevoel' aan de discussies over het strafrecht toevoegen. "Het politieke klimaat is op dit moment guur als het gaat om daders. In Den Haag leeft het idee leeft om de voorwaardelijke invrijheidsstelling nooit langer te laten duren dan twee jaar. Dat past niet goed in ons rechtssysteem, want je weet niet of iemand na twee jaar al klaar is om weer volledig op te gaan in de samenleving. Laat je iemand zonder voldoende begeleiding en controle vrij, dan is de kans groter dat het mis gaat." Zeker levenslanggestraften, die al decennia buiten de maatschappij leven, moeten met de meest basale dingen op weg worden geholpen, weet Samson inmiddels. "Ze zitten al vast sinds begin jaren negentig, nog voor de e-mail. Ze hebben ook geen vrije toegang tot internet. Ze

hebben nooit boodschappen met een pinpas gedaan. Er is voor hen zoveel veranderd. Ik hoorde over een langgestrafte die terugwilde naar zijn vertrouwde woonomgeving. Een begeleider liet hem met Google Streetview zijn oude buurt zien. De man herkende helemaal niets meer."

Frank P.

De leider van de Bende van Venlo werd in 1994 als jonge twintiger veroordeeld tot levenslang voor moord en doodslag op zeven personen in en rond Venlo. Zijn bende pleegde in 1993 en 1994 meer dan 250 delicten, vooral om geld. Achttien leden werden veroordeeld. De rechtbank achtte levenslang voor P., die geen berouw toonde, 'absoluut noodzakelijk' met als doel een 'zo lang mogelijk durende beveiliging van de maatschappij'.

Juan N.

Vermoordde in 1997 zijn ex-vrouw in haar kapperszaak in het Brabantse Rijen met een hagelgeweer. Een klant raakte daarbij zwaargewond. Eerder had N. zijn broer op gelijke wijze vermoord; hij zat daarvoor een celstraf van acht jaar uit. De rechtbank kon bij N. geen berouw bespeuren. N. was bij zijn veroordeling 59 jaar.

Mohammed B.

Vermoordde filmmaker en columnist Theo van Gogh in 2004 op straat in Amsterdam en loste daarna schoten op agenten en voorbijgangers. Liet op Van Goghs lijf een brief achter voor politica Ayaan Hirsi Ali. B. was toen 26 jaar oud. Hij werd in 2005 veroordeeld tot levenslang, onder andere wegens moord en terrorisme. Hij werd in een latere rechtszaak aangemerkt als leider van de Hofstadgroep. Betuigde nooit spijt en verblijft in de Extra Beveiligde Inrichting in Vught.

Marcel T.

Schoot de Nijmeegse activist Louis

Sévèke in 2005 op straat neer met een jachtgeweer. De dag erna pleegde hij een bankoverval. Zijn motief bleef onduidelijk; wel gaf hij blijk van wraakgevoelens jegens de Nijmeegse krakerswereld.

De rechtbank achtte hem toerekeningsvatbaar en veroordeelde hem in 2008, op 39-jarige leeftijd, tot levenslang: voor de moord op Sévèke, zeven bankovervallen, vier bommeldingen en een poging daartoe. T. ging niet in beroep.

Rieke Samson

Samson studeerde rechten in Utrecht en maakte daarna carrière binnen het Openbaar Ministerie. Ze werkte ondermeer als officier van justitie in Rotterdam, hoofdofficier van justitie in Dordrecht en Utrecht, was lid van het college van procureurs-generaal en voorzitter van de commissie die onderzoek deed naar seksueel misbruik van kinderen die tussen 1945 en 2010 in kindertehuizen en pleeggezinnen verbleven. Sinds 1 juni vorig jaar leidt ze het Adviescollege levenslanggestraften.